ქართული მართლმსაჯულება საქმის წარმოების ელექტრონულ სისტემაში

თამარ გურული

მოქალაქისთვის სასამართლოსგან ობიექტურ გადაწყვეტილებასთან ერთად, ასევე, მნიშვნელოვანია სწრაფი და ხელმისაწვდომი მართლმსაჯულება. წლების განმავლობაში სასამართლო სისტემა ერთ ბიუროკრატიულ წრედ იყო ქცეული, რომელიც უამრავ ჟურნალში იკარგებოდა. სასამართლოში შესული ნებისმიერი განცხადება იმთავითვე პირველადი რეგისტრაციის ჟურნალში ხვდებოდა, შემდეგ იგივე ინფორმაცია გადადიოდა საქმის კატეგორიულობის განმსაზღვრელ ჟურნალში, შემდეგ ალფავიტურ ჟურნალში, ივსებოდა სააღრიცხო სტატისტიკური ბარათი, რის შემდეგაც ინფორმაცია ხვდებოდა მოსამართლეთათვის გადასაცემ ჟურნალში, თვის მხრივ, იგივე ინფორმაცია ინიშნებოდა თანაშემწის ცნობარში და კიდევ რამდენიმე დამატებითი პროცედურის გავლის შემდეგ ეს განცხადება აღწევდა მოსამართლემდე. ამ პროცედურას უმეტეს შემთხვევაში, თან ახლდა გარკვეული გაუგებრობები, რის გამოც, მოქალაქე ხშირად საკუთარი განცხადების ბედს სასამართლოს სხვადასხვა უწყების თანამშრომელთან არკვევდა, რის გამოც, უამრავ დროს, ენერგიას და ნერვებს ხარჯავდა. ბოლო პერიოდში მდგომარეობა საგრძნობლად გამოსწორდა, თუმცა, როგორც ქართული მართლმსაჯულების წარმომადგენლები გვპირდებიან, სასამართლოში საქმის წარმოების ელექტრონული სისტემის დანერგვის შემდეგ, ეს პრობლემა საბოლოოდ ჩაბარდება წარსულს. ახალი სისტემა მოიცავს სამართალწარმოების ყველა დარგს - სისხლის, სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებას.

სასამართლოში საქმის წარმოების ელექტრონული სისტემა მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნებისთვის სიახლე ნამდვილად არ გახლავთ. ეს პროგორამა ევროპის ბევრ სახელმწიფოში ჯერ კიდევ 1990-იანი წლებიდან დაინერგა და იგი ძალიან წარმატებულ პროექტად ითლება. ამიტომ, თითქმის ყველა ქვეყნის მართლმსაჯულება ცდილობს ამ სისტემაზე გადასვლას. როგორც ექსპერტები ამბობენ, ყოველწლიურად ამ პროგრამების შექმნისათვის მსოფლიოში 5 მილიარდ დოლარზე მეტი იხარჯება. თუმცა იმის გამო, რომ იგი საკმად რთული შესაქმნელი და ასამოქმედებელია, ხშირად მისი დანერგვის მცდელობა უშედეგოდ სრულდება. მიუხედავად დიდი მონდომებისა, თურმე სასამართლოს საქმის წარმოების ელექტრონული სისტემა ამერიკის შეერთებულ შტატების სასამართლოების მხოლოდ 30 პროცენტშია დანერგილია. თითოეული ასეთი პროგრამის შესაქმნელად დაახლოებით ათი წელია საჭირო. საქართველოში მართლმსაჯულების საქმიანობის კომპიუტერით მართვაზე გადაყვანის იდეა თავის დროზე ქართველ კოლეგებს სწორედ ამერიკელებმა მოაწოდეს. მაგრამ პროგრამის სირთულის გამო დონორ ორგანიზაციებს ისიც ურჩევიათ, სისტემის პრაქტიკულ დანერგვაზე არც იოცნებოთ და, ჯერჯერობით, მის თეორიულ დამუშავებაზე იფიქრეთო. მოკლედ, ამ პროგრამაზე ფიქრი ქართული მართლმსაჯულების წარმომადგენლებმა დაახლოებით, ოთხი წლის წინ დაიწყეს და საკმაოდ რეკორდული დროის მიუხედავად, დღეს სასამართლოში საქმის წარმოების ელექტრონული სისტემა უკვე დანერგილია რუსთავის, გორის და მცხეთის საქალაქო სასამართლოებში. როგორც ამ პროგრამის ერთ-ერთი სულისჩმდგმელი, რუსთავის საქალაქო სასამართლოს თავმჯდომარე მამუკა ახვლედიანი ამბობს, წლის ბოლოსთვის პროგრამა ამოქმედდება საქართველოს 15 დიდ სასამართლოში და, საბოლოოდ, ქართული მართლმსაჯულება ერთ მთლიან ქსელში იქნება ჩართული.

"იმისათვის, რომ სასამართლოში საქმის წარმოების ელექტრონული სისტემა შეგვექმნა 10-მდე განვითარებული ქვეყნის მაგალითს გავეცანით, მაგრამ აშკარა იყო, რომ ამ სისტემის კოპირებას ვერ მოვახდენდით, რადგან ჯერ ერთი, მათი პროექტები წლების წინ არის შექმნილი და ვინაიდან კომპიუტერული ტექნოლოგიები ძალიან სწრაფი ტემპით ვითარდება, ეს სისტემები უკვე მოძველებულია. და მეორეც, ყველა ქვეყანას და, მათ შორის, საქართველოსაც განსხვავებული სასამართლო პრაქტიკა აქვს, ამიტომ, ელექტრონული სისტემის შექნა, ფაქტობრივად, ნულიდან დავიწყეთ. ასეთ მცირე დროში, ასეთი სირთულის პროგრამის შექმნა ფაქტობრივად, წარმოუდგენელი იყო," - ამბობს მამუკა ახვლედიანი.

სასამართლოში საქმის წარმოების ელექტრონული სისტემა კომპანია "დელტა სისტემმა", საერთო სასამართლოების დეპარტამენტის მიზერული დაფინანსებით - 400 ათას ლარად შექმნა, თუმცა, როგორც სასმართლოს და კომპანიის წარმომადგენლები აცხადებენ, პროგრამა მუდმივად იხვეწება და მომავლისთვის იგი კიდევ ბევრ ნoვაციას დანერგავს. მთავარი მოთხოვნა - სწრაფი, მარტივი და გამოჭირვალე სასამართლო სისტემა კი უკვე ამოქმედებულია.

რუსთავის საქალაქო სასამართლოს თავმჯდომარის განმარტებით, მართლმსაჯულების საქმის წარმოების კომპიუტერულ სისტემაზე გადაყვანა ერთნაირად სასარგებლოა, როგორც მოსამართლეებისთვის, ასევე პროცესში მონაწილე სხვა პირებისთვის და ჩვეულებრივი მოქალაქეებისთვის.

ელექტრონული სიტემაში უამრავი ტექნიკური ნიუანსია გათვლილი, ამიტომ მათი გადმოცემა წერილობითი ფორმით, თითქმის შეუძლებელია. თუმცა, სისტემის მოკლე დახასიათებით, მკითხველი მიხვდება, რომ საქმე ნამდვილად უნიკალურ პროექტთან გვაქვს, რომელიც პროცესში მონაწილე ყველა წევრს, დაწყებული მოსამართლიდან, რომ არაფერი ვთქვათ განმცხადებელზე და მის ადვოკატზე, ჩვეულებრივი სასამართლოს თანამშრომლით დამთავრებული, საქმეს ყველას მინიმუმამდე შეუმსუბუქებს.

ახალი სისტემით, ზემოთ ჩამოთვლილი საჟურნალო სისტემა საერთოდ უქმდება. სასამართლოში შესული განცხადება პირდაპირ რეგისტრირდება პროგრამის სპეციალურ გრაფაში - «შემოსული ფოსტის ჟურნალში», სადაც ავტომატურად ინიშნება შეტანის თარიღი, ეძლევა სპეციალური კოდი და ა.შ. პარალელურად საქმე ხვდება ვებგვერდზე - info.court.ge რაც იმას ნიშნავს, რომ ამავე დღიდან მოქალაქეს შეუძლია ნებისმიერ დროს აკრიფოს პაროლი და გააკონტროლოს საკუთარი საქმის მსვლელობა. ყველა მოქმედება, რომელიც საქმეზე განხორციელდება, ვთქვათ, რომელ მოსამართლეს დაეწერა იგი, რა შენიშვნა შეიტანა მოსამართლემ, როგორი განაჩენი ან განჩინება გამოიტანა, ავტომატურად აისახება ვებგვერდზე. აქედან გამომდინარე, მოქალაქეს აღარ სჭირდება ინფორმაციის მისაღებად სისტემატურად ტელეფონზე რეკვა ან სასამართლოში სიარული. როგორც პროექტის ავტორები ირწმუნებიან, აქამდე თუ ერთ კონკრეტულ საქმეზე ინფორმაციის გაცემა მხოლოდ მოსამართლის თანაშემწეს შეეძლო, ამ სისტემის დანერგვის შემდეგ, მოქალაქეს თუ კომპიუტერი არ აქვს, სასამართლოს ნებისმიერი თანამშრომელი მოემსახურება, რადგან ელექტრონულ სისტემაში განთავსებულ ინფორმაციაზე წვდომა ყველა მათგანს შეეძლება.

რაც შეეხება მოსამართლეს. მას საქმე მინიმუმამდე შეუმსუბუქდა - სასამართლოში შესული განცხადებები «შემოსული ფოსტის ჟურნალში» მოხვედრისთანავე დავის კატეგორიების მიხედვით დახარისხდება, რის შემდეგაც თანაბარი დატვირთვით, ავტომატურად გადანაწილდება მოსამართლეებზე, რაც მოსამართლის გრაფაში მაშინვე აღინიშნება. ამის შემდეგ მოსამართლე კომპიუტერშივე იწყებს საქმეზე მუშაობას. სისტემის ერთ-ერთ ყველაზე დიდ მიღწევად ითვლება, ის, რომ საქმის წარმოების ტექნიკური ნაწილი, რომელსაც მოსამართლის შრომის 70-80 პროცენტი ეთმობოდა, პროგრამაში შაბლონური ფორმით არის მოცემული და მოსამართლეს მხოლოდ ინტელექტუალურ ნაწილზე უხდება მუშაობა. მამუკა ახვლედიანის აზრით, ეს იმას ნიშნავს, რომ მოსამართლეს ინტელექტუალური მუშაობისთვის უფრო მეტი დრო დარჩება, რაც წარმატებით აისახება მის მიერ გამოტანილ გადაწყვეტილებებზე.

გარდა ამისა, სისტემა თავად აწესებს საქმის განხილვის ვადებს, რაც ვადების დარღვევას, ფაქტობრივად, გამორიცხავს. მოსამართლეს შეუძლია გაცემული დავალებების ვადების კონტროლიც და იმის ნახვაც, თუ როდის აქვს ჩანიშნული სხვა სასამართლო სხდომები. სპეციალური პროგრამა მოსამართლეს იმასაც ატყობინებს, საქმეში დასახელებული პიროვნება ხომ არ არის არასრულწლოვანი და რა სანქციების გამოყენების უფლება აქვს მოზარდი ბრალდებულის შემთხვევაში. მოსამართლე კომპიუტერშივე მიუნიშნებს საქმეში გამოვლენილ ხარვეზებს, რასაც მხარე ვებგვერდზევე წაიკითხავს და შეუძლია მისი ოპერატიული გამოსწორება. ეს და სხვა უამრავი სამოსამართლეო საქმიანობა წარმოებს ელექტრონულ სისტემაში. მაგრამ მას შემდეგ, რაც მოსამართლე საქმეს დასრულებულად გამოაცხადებს, რაც სპეციალური მონიშვნით დასტურდება, ამ საქმეში შენიშვნის შეტანა შეუძლებელი ხდება, თვით ამ მოსამართლის მხრიდანაც კი. საქმე ავტომაგურად გადადის info.court.ge-ზე და მას მხარე ეცნობა. პროგრამისტები მუშაობენ იმაზე, რომ მომავლაში საქმის დასრულების შესახებ ინფორმაცია მხარეს ესემ-ესით ან ელექტრონული ფოსტით შეატყობინონ. სხვათა შორის, საიტიდან ამობეჭდილ ნებისმიერ ინფორმაციას ოფიციალური დოკუმენტის ძალა აქვს და დედანის მისაღებად ლოდინი საჭირო აღარ არის. მოსამართლის საქმიანობის ხელშეუხებლობის მიზნით, მისი გვერდი მკაცრად არის დაცული, სხვა მოსამართლეს, მათ შორის სასამართლოს თავმჯდომარესაც, ამა თუ იმ საქმის ნახვა მხოლოდ ბარათის სახით შეუძლია. სასამართლოში საქმის წარმოების ელექტრონულ სისტემაში არა მარტო მოსამართლეების და საქმეში მონაწილე მხარეების ინტერესებია გათვალისწინებული, არამედ იმ ხალხისაც ვინც სასამართლოს საქმიანობით არის დაინტერესებული. ახალ სისტემაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ანალიტიკურ ნაწილს. კერძოდ, პროგრამა ავტომატურად აკეთებს სასამართლოს საქმიანობის სტატისტიკას, როგორც ციფრების სახით, ასევე, საქმეების კატეგორიების და თვით ბრალდებულთა ასაკის და სქესის მიხედვით. ამასთან, მუხლების და საკვანძო სიტყვების აკრეფით, მოსამართლეს და სხვა დაინტერესებულ პირს შეუძლია ნახოს ამა თუ იმ საქმეზე არსებული სასამართლო პრაქტიკა. თუმცა, საჯაროდ საქმე გამოქვეყნდება არაიდენტიფიცირებული სახით, ვთქვათ, დაშტრიხული ფორმით.

თუმცა, ეს ყველაფერი არ არის, ახალი სისტემა სამომავლოდ კიდევ უფრო მეტ სიახლეს ითვალისწინებს. როგორც პროექტის ავტორები ვარაუდობენ, გარდა იმისა, რომ ამ სისტემაში ქართული მართლმსაჯულება სრულად გაერთიანდება, მას სხვა უწყებებიც შეუერთდება. კერძოდ, შინაგან საქმეთა სამინისტრო, იმისათვის, რომ მოსამართლემ დროულად მიიღოს ინფორმაცია პირის ნასამართლეობაზე, სასჯელაღსრულების, პრობაციის და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტრო - ბრალდებულის ან პატიმრის მდგომარეობის გადასამოწმებლად, სამოქალაქო და საჯარო რეესტრები და ა.შ.

ერთი სიტყვით, როგორც სასამართლო სისტემის წარმომადგენლები ირწმუნებიან, ახალი, გამჭვირვალე სისტემის დანერგვით მოსამართლეებს მაქსიმალურად შეუმსუბუქდებათ შრომა, სასამართლოში შემცირდება დოკუმენტების გაუთავებელი მოძრაობა და რაც მთავარია, მოქალაქეებს საგრძნობლად გაუადვილდებათ სასამართლო სისტემასთან ურთიერთობა, რაც მართლმსაჯულების სისტემისადმი ნდობას კიდევ უფრო გაზრდის.

იუსტიციის უმაღლეს სკოლაში ახალი მსმენელები ჩაირიცხნენ

უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე კონსტანტინე კუბლაშვილი, რომელიც ასევე, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარეც გახლავთ, იუსტიციის უმაღლესი სკოლის ახალ მსმენელებს შეხვდა.

უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე კონსტანტინე კუბლაშვილი იუსტიციის უმაღლეს სკოლაში ჩარიცხულ ახალ მსმენელებს სასწავლო კურსის დაწყების წინ თრადიციულად ყოველთვის ხვდება.

2011 წლის მაისის ბოლოდან სკოლაში სწავლას 6 მსმენელი შეუდგება, ესენი არიან ხატია არდაზიშვილი, გიორგი ბუხრაშვილი, გერონტი კახეთლიძე, ნათია მერაბიშვილი, ხათუნა ხარჩილავა და ვლადიმერ ხუჭუა.

მსმენელთა ჩარიცხვა სკოლაში იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს სხდომაზე კონკურსის შედეგების შეჯამების შედეგად მოხდა.

იუსტიციის უმაღლეს სკოლაში მსმენელთა უკვე მე-7 ჯგუფი დაკომპლექტდა.

იუსტიციის უმაღლესი სკოლაში სწავლება და მისი წარმატებით დასრულება მოსამართლედ დანიშვნის მთავარი პირობაა.

"მართალია, იუსტიციის უმაღლესი სკოლა 2006 წელს შევქმენით, მაგრამ მოსამართლეთა შერჩევა-დანიშვნის ახალი წესისთვის საჭირო გახდა საკანონმდებლო ცვლილებების მიღება. პირველი შედეგი მივიღეთ 2009 წლის გაზაფხულზე, როცა დავნიშნეთ 9 ახალი მოსამართლე, რომლებმაც იუსტიციის უმაღლეს სკოლაში გაიარეს სწავლების სრული კურსი. ამ ადამიანების დანიშვნით სასამართლოს ახალი სისტემის შექმნა დასრულდა - მოსამართლეთა შერჩევისა და დანიშვნის ახალი სისტემა ამოქმედდა.

შეიცვალა და დაიხვეწა მოსამართლეთა შერჩევისა და დანიშვნის კრიტერიუმები. სამოსამართლო კანდიდატმა გამოცდების ჩაბარების გარდა, უნდა გაიაროს იუსტიციის უმაღლესი სკოლის 14-თვიანი სასწავლო კურსი, რათა სრულყოფილად გამოიმუშაოს მოსამართლისთვის საჭირო უნარ-ჩვევები. გარდა თეორიული სწავლებისა, სამოსამართლო კანდიდატები სკოლაში პრაქტიკულ კურსსაც გადიან, იძენენ მოსამართლისთვს საჭირო უნარ-ჩვევებს, იხვეწებიან როგორც პროფესიონალები. ვფიქრობ, რომ სწავლების ეს კურსი გვაძლევს საშუალებას მივიღოთ მაღალკვალიფიციური კადრები. მანამდე, სანამ სწავლების კურსი 14-თვიანი გახდებოდა, კანდიდატები, რომლებმაც კურსი გაიარეს განაცხადეს, რომ სასწავლო პერიოდი არ იყო საკმარისი კვალიფიკაციის ასამაღლებლად, ამიტომაც, სწავლების პერიოდი 14 თვემდე გავზარდეთ და თამამად შეიძლება თქმა, რომ იუსტიციის უმაღლესი სკოლა იძლევა საუკეთესო მოსამართლეებს. თუ ადამიანი 14 თვეს კარგად იმუშავებს საკუთარ თავზე, ის შეძლებს ნებისმიერი საქმის წარმატებით, პროფესიონალურად განხილვას," - ასე აფასებს უზენაესი სასამართლოს და იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარე კონსტანტინე კუბლაშვილი იუსტიციის უმაღლესი სკოლის საქმიანობას, სადაც ახლა უკვე 6 მსმენელი მოემზადება მოსამართლეობისთვის.

ტურნირი საზოგადოებრივი სასამართლოს ორგანიზებით

მცხეთის რაიონული სასამართლოსა და მცხეთის მუნიციპალიტეტის კულტურისა და სასპორტო დაწესებულებების გაერთიანების გენერალური დირექტორის გოჩა ქავთარაძის და მცხეთის სასამართლოს თავმჯდომარის ვასილ მშვენიერაძის ინიციატივით გაიმართა მცხეთის მუნიციპალიტეტის მოსწავლეთა 2011 წლის ღია ჩემპიონატი კარატეში. ტურნირი საზოგადოებრივი სასამართლოს პროექტის ფარგლებში ჩატარდა და მისი მიზანი იყო, მოსწავლე-ახალგაზრდობის სიახლოვე მართლმსაჯულების წარმომადგენლებთან, ასევე, ჯანსაღი და წესიერი ცხოვრების პროპაგანდა.

ტურნირში მონაწილეობდნენ საქართველოს სხვადასხვა რაიონის გუნდები, კერძოდ, თბილისის, დუშეთის, გურჯაანის, გურრიის და მცხეთის ნაკრები გუნდები - ჯამში 120-მდე მოსწავლე-ახალგაზრდა. გამოვლინდა 15 ჩემპიონი, 15 ვიცე-ჩემპიონი და 15 ბრინჯაოს პრიზიორი - 12 ვაჟი და 3 გოგო.

ტურნირის გამარჯვებული გახდა გურიის ნაკრები, რომელსაც გადაეცა საზოგადოებრივი სასამართლოს თასი.

საქმის წარმოება სასამართლოში წარმომადგენლის გარეშე

28 მაისს, სასტუმრო •ქორთიარდ მარიოტში• მრგვალი მაგიდა მოეწყობა. ღონისძიების მიზანია გამოავლინოს ის არსებითი - ტექნიკური და საინფორმაციო ხასიათის პრობლემები, რომლებიც სასამართლოში წარმომადგენლის გარეშე, სასამართლოში მისულ სამართლებრივად გაუთვითცნობიერებელ მოქალაქეებს ექმნებათ. საუბარია, ჯერჯერობით სამოქალაქო და ადმინისტრაციული საქმეების წარმოებისას შექმნის პრობლემებზე.

პრაქტიკა ადასტურებს, რომ როგორც საქართველოში, ასევე, საზღვარგარეთ, საქმის წარმოებაში მოქალაქის უშუალო, წარმომადგენლის გარეშე მონაწილეობა ორი სახის პრობლემას უკავშირდება. პრობლემას, რომლებიც დაკავშირებულია მოქალაქეთა უფლებების დაცვასა და სასამართლო მომსახურების ხარისხისთან და პრობლემას, რომლებიც დაკავშირებულია საქმის ეფექტურ მენეჯმენტთან.

მრგვალი მაგიდის მიზანია პასუხი გასცეს შემდეგ შეკითხვებს:

რა სპეფიციური პრობლემები ექმნება მოქალაქეს წარმომადგენლის გარეშე, პირადად საქმის წარმოებისას;

როგორ ხდება ასეთი ტიპის სასამართლო მომხმარებელთან ურთიერთობა მოწინავე სამართლებრივ სისტემებში;

რა შეიძლება გააკეთოს სახელმწიფომ, სამოქალაქო საზოგადოებამ და სასამართლომ, რათა ხელი შეუწყოს ასეთი მხარეების საქმეში მონაწილეობას და მათი უფლებების დაცვას.

მრგვალ მაგიდაზე განხილული იქნება შემდეგი მოხსენებები: წარმომადგენლის გარეშე პირადად საქმის წარმოება საზღვარგარეთის ქვეყნებში - აშშ-ში, გერმანიაში, ნორვეგიაში; წარმომადგენლის გარეშე, პირადად საქმის წარმოება საქართველოში და მასთან დაკავშირებული პრობლემები.

არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები სასამართლოში მიმდინარე რეფორმას გაეცნენ

უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე კონსტანტინე კუბლაშვილი არასამთავრობო ორგანიზაციის წარმომადგენლებს შეხვდა. კოალიცია "ევროპული საქართველოსთვის" საბჭოს წევრებმა, რომლებიც თავადვე არასამთავრობო ორგანიზაციას წარმოადგენენ, კონსტანტინე კუბლაშვილთან სასამართლო სისტემაში მიმდინარე რეფორმაზე ისაუბრებენ.

კოალიცია "ევროპული საქართველოსთვის" 70-მდე არასამთავრობო ორგანიზაციას აერთიანებს.

კოალიციის მიზანია საქართველოს დაახლოება დემოკრატიული ღირებულების მქონე ევროპულ ქვეყნებთან.